

Dimaşk tarihi hakkında bilgi vermiştir. İkinci bölüm ise (müzeyyel) 458 (1066) yılından başlar ve 555 (1160) yılına kadar gelen bir umumi tarih niteliği taşır. Burada Irak, İran, Mısır ve Kuzey Afrika'da cereyan eden olaylara, özellikle İbn Tümert'in ortaya çıkışı ve Muvahhidler'in kuruluşuna yer verilmekte, bu arada vefat eden meşhur şahıslar da zikredilmektedir. Müellifin başlangıçta olayları günlük olarak kaydettiği, ancak eserini yazarken özetleme yoluna gittiği anlaşılmaktadır.

Târîhu Dimaşk, Fâtımîler ve Karmatîler'in Suriye ve Dimaşk'a hâkim olmak amacıyla verdikleri mücadeleler, Fâtımîler'in Suriye hâkimiyeti, Suriye halkının onlarla mücadelesi, Dimaşk'taki kabileler, sosyal hayat, halkın kurduğu teşkilâtlar, imar faaliyetleri, Dimaşk'ın topografyası ve imar planı, Abbâsîler, Büveyhîler, Selçuklular, Böriler, Zengîler, İsmâîlîler ve müellifin bizzat şahit olduğu I ve II. Haçlı seferleri hakkında en önemli kaynaktır. İbnü'l-Kalânîsî, Atabeg Tuğtegin'in Dimaşk'a hâkim olmasından (497/1104) sonraki olayları daha ayrıntılı biçimde anlatmıştır. Müellifin asıl ilgisi Dimaşk şehrine yönelmiş olmakla beraber çeşitli vesilelerle Bağdat ve Mısır'a atıfta bulunmuş, az da olsa Halep, Musul ve Kudüs hakkında da bilgi vermiştir. İbnü'l-Kalânîsî'nin Kudüs'ün Franklar tarafından işgalinden ve Dimaşk'a komşu bölgelerde Haçlı devletlerinin kurulmasından sonra Haçlılar'a ilgi duymaya başladığı anlaşılmaktadır. 1104 yılından sonra Haçlılar'a dair verdiği bilgiler yerli ve yabancı kaynakları tamamlayıp düzeltir mahiyettedir (Demirkent, I, s. XXXVIII).

Eserini biri 535 (1140-41) (*Târîhu Dimaşk* [nşr. Süheyl Zekkâr], s. 441), diğeri 555 (1160) yılından önce olmak üzere iki redaksiyonda titiz bir inceleme ve araştırmadan sonra tamamlayan İbnü'l-Kalânîsî kitabını yazarken arşiv belgelerine de başvurmuş, bunlardan bir kısmına eserinde yer vermiştir. Belgelerin en önemlisi, Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar'ın Atabeg Tuğtegin'e Suriye valiliğini tevcih etmesiyle ilgili, Tuğrâi Ebû İsmâil Hüseyin b. Ali el-İsfahânî tarafından yazılan menşurdur (a.g.e., s. 308-310). Müellif, başta babası olmak üzere bazı kişilerin şifahî rivayetlerine; Dimaşk olayları, şehrin erzak ve silâh ihtiyacının karşılanması gibi konularda ise kendi bilgisine dayanmıştır. Zaman zaman secili ifadelerle yer vermiş olsa da eserin üslubu genelde sadedir. Azîmî, İbn Asâkir, İb-

nü'l-Esir, Sibt İbnü'l-Cevzî, İbnü'l-Adîm, Ebû Şâme, Zehebî, İzzeddin İbn Şeddâd, Safedî gibi tarihçiler *Târîhu Dimaşk*'i kaynak olarak kullanmışlardır.

Târîhu Dimaşk ilk defa, Henry F. Amedroz tarafından İbnü'l-Ezrak el-Fârikî'nin *Târîhu Meyyâfârîkin ve Âmid* (*Târîhu'l-Fârikî*), Sibt İbnü'l-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-zamân* ve Zehebî'nin *Târîh*'inden alıntılar yapılarak ve notlar ilâve edilerek *Zeylû Târîhi Dimaşk* adıyla yayımlanmıştır (Beyrut 1908, 1962). Süheyl Zekkâr da kitabı *Târîhu Dimaşk* ismiyle neşretmiştir (Dimaşk 1403/1983). Hamilton A. R. Gibb, eserin Haçlı seferleriyle ilgili 490-555 (1097-1160) yılları olaylarını içeren kısmını *The Damascus Chronicle of the Crusades* adıyla İngilizce'ye (London 1932), Roger le Tourneau 1075-1154 yılları arasındaki olaylarla ilgili bölümünü *Damas de 1075 à 1154* adıyla Fransızca'ya (Damascus 1952) çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (nşr. H. F. Amedroz), Beyrut 1908, neşreden giriş, s. 3-9; a.e. (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1403/1983, neşreden giriş, s. h-ş; a.mlf., *The Damascus Chronicle of the Crusades* (trc. H. A. R. Gibb), London 1932, tercüme edenin önsözü, s. 7-40; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XV, 191-192; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, X, 560; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, X, 278-279; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-taleb* (Zekkâr), III, 1154, 1162; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn* (nşr. İbrâhim ez-Zeybek), Beyrut 1418/1997, I, 28, 119, 164, 167, 174; ayrıca bk. İndeks; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VII, 144; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XX, 388-389; Safedî, *el-Vâfi*, IX, 39; Nuaymî, *ed-Dâris fî târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 96-97, 307-311; *Keşfü'z-zunûn*, I, 294; Cl. Cahen, *La Syrie du nord à l'époque des croisades et la principauté Franque d'Antioche*, Paris 1940, s. 38-40; a.mlf., "Note d'historiographie syrienne, la première partie de l'histoire d'Ibn al-Qalanîsî", *Arabic and Islamic Studies in Honor of Hamilton A. R. Gibb*, Leiden 1965, s. 156-167; a.mlf., "İbn al-Qalanîsî", *EP* (İng.), III, 815; M. E. Bertsch, *Counter-Crusade: A Study of Twelfth Century Jihad in Syria and Palestine*, Michigan 1950, s. 82-94; N. Elisséeff, *Nûr ad-Din*, Damas 1967, I, 9-11; Selâhaddin el-Münecid, *Mu'cemü'l-mü'errihine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 34-35; Coşkun Alptekin, *The Reign of Zangi*, Erzurum 1978, s. 1-2; a.mlf., *Dimaşk Atabegliği (Tog-teginiler)*, İstanbul 1985, s. XVI-XVII; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-'Arabî ve'l-mü'errihûn*, Beyrut 1980, II, 236-239; Muhammed Kürd Ali, *Künûzü'l-ecdâd*, Dimaşk 1404/1984, s. 282-286; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, Ankara 1990, I, s. XXXVII-XXXIX; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 113; Annick Regourd, "Astres et astrologie chez Ibn al-Qalanîsî", *BEO*, XLIV (1993), s. 69-77; "İbnülkalânîsî", *İA*, V/2, s. 868-863; Ali Behrâmiyân, "İbn Qalanîsî", *DMBİ*, IV, 486-488.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

İBNÜ'L-KÂS

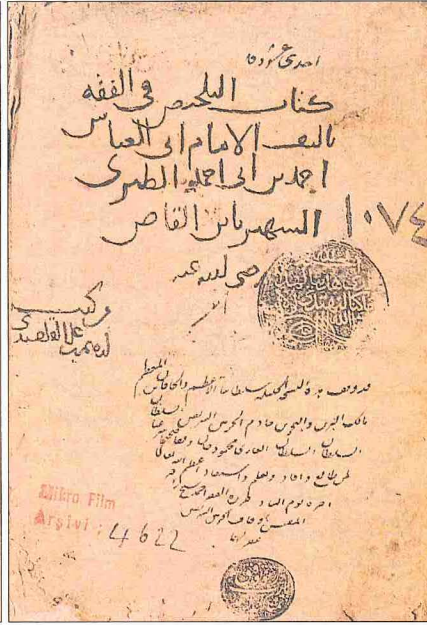
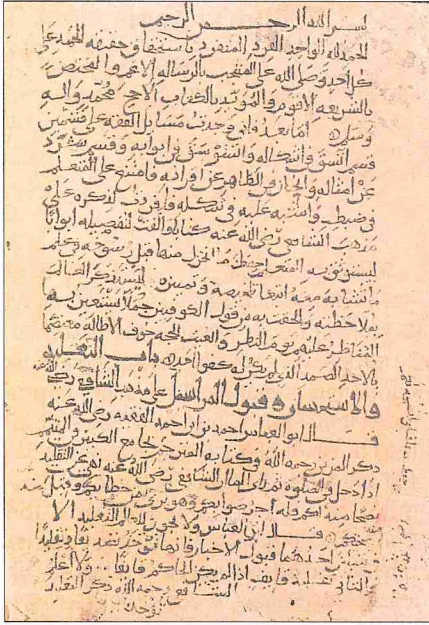
(ابن القاس)

Ebû'l-Abbâs Ahmed
b. Ebî Ahmed
et-Taberî el-Bağdâdî
(ö. 335/946)

Şâfiî âlimi.

Taberistanlı olup Zehebî'nin kaydettiği Bağdâdî nisbesinden bir süre Bağdat'ta da kaldığı anlaşılmaktadır. İbnü'l-Kâs lakabını, anlattığı kıssalar ve yaptığı vaazlarla insanları cihada teşvik ettiği için Kâs lakabıyla anılan babasına nisbetle almıştır. Sem'ânî'nin bu işi bizzat onun yaptığını ve Kâs lakabıyla anıldığını söylemesi (*el-Ensâb*, X, 24) diğer kaynaklarda verilen bilgilerle çelişmektedir. Ancak kendisinin de bu hususta babasının yolundan gitmesi muhtemel olup cihad amacıyla sonraları serhad şehri Tarsus'a yerleşmesi de bunu teyit etmektedir. Biyografisi hakkında en geniş mâlumatı veren İbnü'l-Adîm babasının adını Muhammed, dedesinin adını da Ya'kûb olarak kaydeder (*Buğyetü't-taleb*, I, 439; III, 1059). İbnü'l-Kâs, Ebû'l-Abbâs İbn Süreyc el-Bağdâdî'den fıkıh öğrendi. Ebû Halîfe Fazl b. Hubâb el-Cumahî, Mutayyen el-Hadramî, İbnü'l-Bâgandî, Ebû'l-Kâsım el-Begavî, Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî, Ebû Ca'fer İbn Ebû Şeybe ve Abdullah b. Nâciye'den hadis rivayet etti. Talebeleri arasında, başta Kadî Ebû Ali Hasan b. Muhammed ez-Zücâcî olmak üzere Osman b. Abdullah et-Tarsûsî, Muhammed b. Ahmed el-Atîkî, Mûsâ b. İbrâhim el-Verrâk, Ebû Zer Hıdr b. Ahmed et-Taberî gibi şahsiyetler vardır. Döneminde Şâfiî mezhebinin önde gelen temsilcilerinden biri sayılan İbnü'l-Kâs kadılık yaptığı Tarsus'ta 335'te (946) vefat etti; bir rivayete göre ise 336 yılında yıl ölmüştür (İbnü'l-Adîm, III, 1062; İbn Hallikân, I, 68).

Kaynaklarda "büyük imam, asrının imamu" gibi ifadelerle anılan İbnü'l-Kâs'ı Nevevî, mezhep imamının usul ve kaidelerine bağlı olarak ictihad yapan "ashâbü'l-vücûh"tan saymıştır (*Tehzîb*, I/2, s. 253). Nitekim kendisi de eserlerinde mezhep imanı ve talebelerinden yaptığı nakillerden ayrı olarak ulaştığı birçok fikhî hükümün ictihada dayandığını belirtmektedir (meselâ bk. *Edebü'l-kâdî*, I, 83, 105, 131, 180, 184, 189, 190, 201, 243, 246, 251-253, 256, 262, 264, 267, 286, 317, 319; *et-Telhîs*, s. 88, 91, 97, 106, 111, 112, 123, 158, 169, 186, 206, 244, 245, 252, 276, 293, 311, 341, 373, 598). *et-Telhîs* adlı eserinin başında

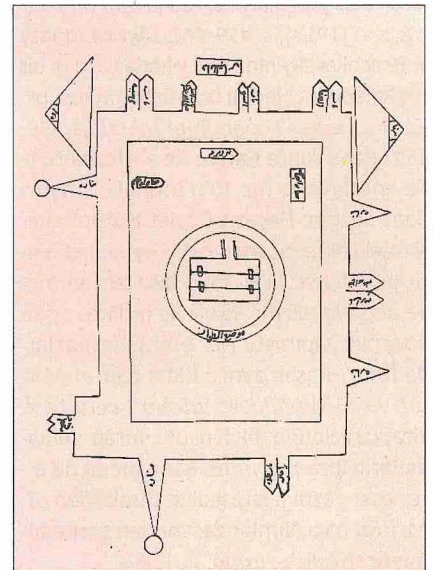
İbnü'l-Kâs'ın *et-Telhiş* adlı eserinin unvan sayfasıyla ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1074)

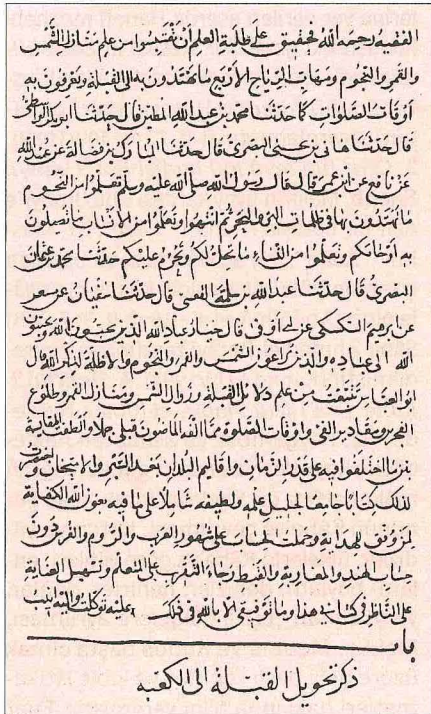
taklid, istihsan ve mürsel hadislerin delil olarak kullanılmasıyla ilgili bir bab açarak Şâfiî'nin, Hz. Osman ve Zeyd b. Sâbit'in görüşünü benimsediği iki mesele dışında taklide başvurduğuna dair bilgi bulunmadığını ve taklidin, haberlerin kabulü ile -ki bunlar ancak tasdik ve taklide alınır- hâkimin kıyâfe* ilmini bilmemesi halinde bu ilmi bilen birine uyması durumu dışında câiz olmadığını belirtmesi de bu tavrını ortaya koymaktadır. İbnü'l-Kâs, yalnız kendi mezhebinde değil bazan Ebû Hanîfe'nin usulü çerçevesinde onun mezhebinde yaptığı ihtihadları da kaydeder (*Edebü'l-kâdî*, I, 104, 106, 114-115, 140, 195, 201, 266, 273-274). İbnü'l-Kâs'ın rivayet ve görüşleri, kendi eserleri yanında Beyhâki'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sı ile İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin *Nihâyetü'l-maṭṭab*, Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *el-Mühezzeb*, Gazzâlî'nin *el-Vasîṭ*, Nevevî'nin *Ravzatü't-tâlibin* gibi Şâfiî mezhebinin temel metinlerini oluşturan eserlerinde de sıkça geçmektedir.

Eserleri. 1. *et-Telhiş*. Şâfiî fıkına dair muhtasar bir eser olup İmâm Şâfiî'nin talebeleri Müzenî ve Büveytî'nin *el-Muhtaşar*'larından sonra mezhep fıkının derlendiği ilk temel metinlerden biri olması bakımından önem taşımaktadır. Delillere yer verilmeyen eserde, Şâfiî'den nakledilen rivayetlerin eski veya yeni (kadîm-ce-

dîd) görüşleri olduğunu da belirterek kaydettikten sonra müellif zaman zaman Müzenî, Büveytî, hocası İbn Süreyc ve diğer bazı âlimlerin görüşleriyle kendi ictihadlarını zikretmekte, her bölümün sonunda Ebû Hanîfe ve talebelerinin görüşlerini de özet olarak vermektedir. Nevevî, *et-Telhiş*'ten ne önce ne de sonra bu üslûpta bir eserin kaleme alındığını söyler (*Tehzib*, I/2, s. 253). Ebû Bekir Muhammed b. Ali el-Kaffâl eş-Şâfi, Ebû Ali Hüseyin b. Şuayb es-Sincî el-Mervezî ve Ebû Abdullah Muhammed b. Hasan el-Haten tarafından şerhedilen kitabın (*Keşfü'z-zunûn*, I, 479) bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı olup (Ayasofya, nr. 1074) bu nüsha esas alınarak eser Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Muavvaz tarafından neşredilmiştir (Mekke-Riyad 1416/1995). 2. *Edebü'l-kâdî*. Muhakeme hukuku alanında Şâfiî mezhebinde yazılan ilk eserlerden biridir. Şâfiî ve Hanefî mezheplerinin görüşlerini mukayeseli olarak inceleyen müellif, önce iki mezhep imamının ittifak ettiği görüşleri verdikten sonra ihtilâflı meseleleri kaydetmekte ve delillerini tartışmaktadır. İmâm Şâfiî ve Ebû Hanîfe yanında bunların talebeleri ile İmâm Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Süfyân es-Sevrî, Şâbî, Ebû Sevr, Evzâî, Leys b. Sa'd ve Ebû'l-Abbas İbn Süreyc gibi âlimlerin de görüş-

lerine yer verilen eserde Hanefî mezhebi konusunda genellikle Hassâf'ın *Edebü'l-kâdî* adlı eseri kaynak olarak kullanılmıştır. *Edebü'l-kâdî*'yi Hüseyin Halef el-Cebûrî yayımlamıştır (I-II, Tâif 1409/1989). 3. *Cüz' fihi fevâ'idü ḥadîsi Ebi 'Umeyr*. Enes b. Mâlik'in üvey kardeşi Ebû Umeyr'e dair bir hadisin (Buhârî, "Edeb", 81; Müslim, "Âdâb", 30) açıklanması ve bundan çıkarılan hükümlerle ilgili küçük bir risâle olup (Abdülhay el-Kettânî, II, 367-368) Sâbir Ahmed el-Betâvî tarafından neşredilmiştir (Kahire 1413/1992). 4. *Delâ'ilü'l-kıble* (*Ma'rifetü'l-kıble*, el-Kıble). Risâlede, Hz. Peygamber ve ashtan nakledilen rivayetler yanında o günkü coğrafi mâlumatın da faydalanılarak kible yönünün Kâbe'ye çevrilmesi, kutup ve yıldızlar, ülkelerin Kâbe'ye göre yönleri, enlem-boylam, denizler, nehirler, dağlar, yeryüzünün çeşitli bölgelere ayrılması, Mekke, Medine ve Kudüs başta olmak üzere belli başlı şehirler ve kible istikametleri hakkında bilgi verilmiştir. Fuat Sezgin'in "kıble coğrafyası" denebilecek konusıyla Arapça coğrafya literatürü içinde türünün tek kitabı olduğunu belirttiği eser, Ezrakî'nin *Aḥbâru Mekke*'sinde Kâbe'nin İslâm öncesi altı sütununun konumunu gösteren basit çizim bir tarafa bırakılırsa, İslâmî dönemde günümüze ulaşan en eski Kâbe ve Mescid-i Ha-

İbnü'l-Kâs'ın *Delâ'ilü'l-kıble* adlı eserinde yer alan Kâbe ve Mescid-i Harâm krokisi (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2453, vr. 166b)

İBNÜ'İ-KÂSİH

(ابن القاصح)

Ebü'l-Bekā Nûrüddîn Alî b. Osmân
b. Muhammed el-Uzrî
(ö. 801/1399)

Kiraat âlimi.

3 Receb 716'da (21 Eylül 1316) Bağdat'ta doğdu. İbn Hacer isim zincirini Ali b. Muhammed b. Kâsîh olarak zikretmişse de Sehâvî'ye göre bu doğru değildir. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra Mısır'a giden İbnü'l-Kâsîh, burada kıraat âlimi İsmâîl b. Yûsuf el-Küftî'den arz yoluyla Şâtîbî'nin *Hırzû'l-emânî* adlı eserini okudu. Ayrıca İbnü'l-Cündî, Meydûmî, İbn Ebû'l-Havâfir gibi âlimlerin kıraat derslerine devam ederek aşere*yi tahsil etti ve icâzet aldı (Sehâvî, V, 260; İbnü'l-Cezerî, I, 555). Kıraat ilminde derinleştikten sonra bu konuda eserler telif ederek zamanın önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Merdânî Camii'nde kıraat dersleri verdiği belirtilen İbnü'l-Kâsîh'tan İbnü'z-Zerâtîti, Sehâvî'nin hocalarından Zeynüddin Ridvân b. Muhammed el-Akabî ve Burhân-es-Sâlihî gibi şahsiyetler istifade etti. Şâfiî mezhebine mensup olan İbnü'l-Kâsîh Zilhicce 801'de (Ağustos 1399) vefat etti.

Eserleri: 1. *Sirâcû'l-kârî'i'l-mübtedî ve tezkarû'l-mukrî'i'l-müntehâ*. Şâtıbî'nin *Hırzû'l-emânî* adlı kasîde-i lâmiyye-sinin şerhidir (Bulak 1293; Kahire 1304, 1401/1981). 2. *Telhîsü'l-fevâ'id ve takrîbü'l-mütebâ'id*. Yine Şâtıbî'nin 'Akîle-tü etrâbî'l-kaşâ'id adlı kasîde-i râiyye-sinin şerhi olup Abdülfettâh el-Kâdî'nin tahkikiyle neşredilmiştir (Kahire 1368/1949). 3. *Kurretü'l-'ayn fi'l-feth ve'l-îmâle ve beyne'l-lafzayn* (İstanbul 1285/1868). Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eserde konular yedi kıraatle sınırlı olarak sûrelerin tertibine göre ele alınmıştır. 4. *Muştalaḥu'l-işârât fi'l-kırâ'âtî's-selâsete 'aşere'l-mervîyyeti 'anî's-sikât*. Ebû Ca'fer el-Kârî, İbn Muhaysin, Hasan-ı Basrî, Ya'kûb el-Hadramî, A'meş ve Halef b. Hişâm'ın kraatlerinin ele alındığı eserin Süleymaniye (Reşid Efendi, nr. 26/1; Fâtih, nr. 57/2, vr. 12^b-91^a) ve Hacı Selim Ağa (nr. 30) kütüphanelerinde nüshaları vardır (ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 212). 5. *Tuḥfetü'l-enâm fi'l-vakfi 'ale'l-hemze li'l-Hamza ve Hişâm* (Süleymaniye Ktp., Dârülmescnevî, nr. 7, Beşir Ağa, nr. 1, Hacı Mahmud Efendi, nr. 350/4, vr. 107^b-137^a, Erzincan, nr. 153, vr. 98-124, Fâtih, nr. 59/

İbnü'l-Kās'ın *Delâ'ilü'l-kıble* adlı eserinin ilk iki sayfası (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2453)

râm krokisiyle (*Zeitschrift*, s. 40) Roma'ya dair en eski Arap krokisini (a.e., s. 52) ihtiva etmesi bakımından da önem taşır (a.e., s. 7-8). Yâkût el-Hamevî Mu'cemü'l-büldân'da Kâbe maddesinde, İbn'ül-Adîm Buğyetü'l- taleb'de çeşitli yerlerde (I, 360, 373, 395, 439) bu eserden alıntılar yapmıştır. Delâ'ilü'l-kible'nin Beyrut'ta Circîs Efendi'nin özel kütüphanesinde mevcut nüshası kendisi tarafından tanıtılarak bazı parçaları neşredilmiştir (*el-Mes-nak*, XVI [1913], s. 439-442). Ayrıca Ignaty Y. Krachkovsky'nin 1914 yılında yazdığı bir makalede incelediği bu nüsha (ayrıca bk. Târîhu'l-edebî'l-coğrafiyyi'l-Arabî, I, 230-232) daha sonra Kahire'de el-Hizânetü't-Teymûriyye'ye (nr. 103) intikal etmiştir. Fuat Sezgin, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki diğer nüshanın (Veliyyüddin Efendi, nr. 2453, vr. 147^a-169^a) kısa bir tanıtma ve değerlendirme yazısı ile birlikte tipkibasımını yapmıştır (bk. bibl.). Kaynaklarda İbn'ül-Kâs'ın ayrıca Kâbe dair *el-Miftâh* ve *el-Mevâkîit* ile *Ekdabü'l-cedel* adlı kitapları olduğu, fıkıh usulü, ferâiz ve kadınların ihram giymesi konusunda da birer eser yazdığı kaydedilir. Bunlardan *el-Miftâh* bazı âlimler tarafından şerhedilmiştir (*Kesfû'z-zunûn*, II, 1769).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kâs, *Edebü'l-kâdî* (nşr. Hüseyin Halef el-Cebûrî), Taif 1409/1989, tür.yer., ayrıca bk. neşredenlerin girişi, I, 15-43; a.mlf., *el-Telhîş* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd – Ali Muhammed Muavvaz), Mekke-Riyad 1416/1995, neşredenlerin girişi, s. 61-69; Ebû Âsım el-Abbâdî, *Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye* (nşr. G. Vitestam), Leiden 1964, s. 73-74; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ'* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1401/1981, s. 111; Sem'ânî, *el-Ensâb*, X, 20, 24; İbnü's-Salâh, *Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye* (nşr. Muhyiddin Ali Necîb), Beyrut 1413/1992, I, 339; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-taleb* (Zekkâr), I, 360, 373, 395, 439; III, 1059-1062; Nevevî, *Tehzîb*, I/2, s. 252-253; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 68; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XV, 371-372; Safedî, *el-Vâfi*, VI, 227; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 106-107; *Kesfü'z-zunûn*, I, 47, 479; II, 1219, 1769; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 339; Brockelmann, *GAL*, I, 191; *Suppl.*, I, 306-307; Sezgin, *GAS*, I, 496-497; a.mlf., „Kitâbü Delâ'ilü'l-kible li'bni'l-Kâs“, *Zeitschrift für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften*, IV, Frankfurt 1987-88, s. 7-93; I. Krachkovsky, *Târîhu'l-edebi'l-cogrâfiyyi'l-'Arabî* (trc. Selâhaddin Osman Hâşim), Kahire 1963, I, 230-232; Muhammed Hasan Heyto, *el-İctihâd ve tabakâtü müctehidi's-Şâfi'iyye*, Beyrut 1409/1989, s. 142-143; Abdülhâyet el-Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (Özel), II, 367-368; Hüseyin Halef el-Cebûrî, „İbnü'l-Kâs ve kitâbühü Edebü'l-kâdî“, *Mecelletü Külliyyeti's-şer'ia ve'd-dirâsâti'l-İslâmiyye*, VI/6, Mekke 1402-1403, s. 9-23; Muhammed Cevâd Sârevî, „İbn Kâs“, *DMBİ*, IV, 436.

AHMET ÖZEL